

УДК 332.01

*М. В. Шашина,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*M. V. Shashyna,
PhD of Economic sciences
Associate professor of the Department of Economics and Business
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute*

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE DETERMINATION OF THE INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF THE REGIONAL ECONOMY

В статті доведено важливість функціонування інституційного середовища регіональної економіки. Узагальнено сучасні погляди на визначення сутності поняття «інституційне середовище регіональної економіки». Ретельний аналіз існуючих визначень дозволив обґрунтувати наукові підходи до визначення сутності інституційного середовища регіональної економіки: інституційне середовище регіональної економіки як сукупність законодавчо встановлених правил та норм, як сукупність певних інститутів, як певна взаємодія, як багаторівневе управління. Обґрунтовано доцільність визначення інституційного середовища регіональної економіки з точки зору системного підходу. Запропоновано інституційне середовище регіональної економіки трактувати як систему окремих елементів, взаємодія яких спрямована на забезпечення ефективного розвитку економіки регіону. Уточнено зміст окремих елементів такої системи.

The article proves the importance of functioning of the institutional environment of the regional economy. The review of publications covering the problems of the institutional environment of the regional economy showed, first of all, significant scientific achievements in this context. Modern views on the definition of the essence of the concept of "institutional environment of the regional economy" are generalized. Thorough analysis of existing definitions allowed substantiating scientific approaches to defining the essence of the institutional environment of the regional economy: the institutional environment of the regional economy as a set of legally established rules and regulations, as a set of certain institutions, as a certain interaction, as multilevel governance. The reasonability of determining the institutional environment of the regional economy is substantiated from the point of view of the system approach. This remark is based on the fact that the very interpretation of the institutional environment of the regional economy as a certain system of ordered elements can fully reveal the versatility of the outlined concept. It is proposed to interpret the institutional environment of the regional economy as a system of individual elements, the interaction of which is aimed at ensuring the effective development of the region's economy. A systemic approach to determining the institutional environment of the regional economy involves the following elements: subjects, objects, goals, objectives, methods, principles and various forms

of support. The content of the elements of the specified system is provided. The scientific novelty of the study, the results of which are presented in this article, is to clarify the definition of “institutional environment of the regional economy” on the basis of a systemic approach. At the same time, as a direction of further research, it is reasonable to indicate the need to develop a mechanism for the interaction of individual subjects of the institutional environment of the regional economy. The scientific novelty of the study, the results of which are presented in this article, is to clarify the definition of “institutional environment of the regional economy” on the basis of a systemic approach.

Ключові слова: *інституція, регіональна економіка, інституційне середовище, регіональна політика, системний підхід.*

Key words: *institution, regional economy, institutional environment, regional policy, system approach.*

Постановка проблеми. Сучасний вектор розвитку національної економіки щільно пов'язаний із реформуванням регіональної політики та регіональної економіки, що зумовлено стрімкими процесами інтеграції України в Європейський простір.

Поряд із цим, підґрунтям окреслених процесів реформування виступає саме інституційне середовище регіональної економіки: оптимально збудоване інституційне середовище є «платформою» для створення новітньої регіональної структури та запорукою успіху будь-яких реформ в регіональній економіці.

В той же час, особливої уваги потребує уточнення теоретичних засад інституційного середовища регіональної економіки. Таке зауваження ґрунтується на тому, що саме досконале теоретичне підґрунтя будь-якої реформи виступає головним важелем ефективності її практичного втілення. Зазначене зумовило вибір напрямку даного дослідження та підтверджує його актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Аналіз публікацій, привчених проблемам інституційного середовища регіональної економіки показав, перш за все, наявність вагомого наукового доробку в даному контексті.

Слід відмітити праці таких вчених, як: Войтик О. Є., Архипенко І. А., Мельник А.Ф., Роман В. Славик, Мартиненко В.О., Яремко Л., Грищенко І. М., Давимука С. А., Дунаєв І. В., Васильєва О. І., які зробили вагомий крок в напрямку удосконалення процесу реформування регіональної економіки взагалі та її інституційного середовища зокрема.

Проте, на сьогодні майже відсутні публікації системного характеру, присвячені уточненню теоретичних засад даного питання.

Отже, метою даної статті є уточнення та обґрунтування наукових підходів до визначення інституціонального середовища регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу Перш ніж перейти до обґрунтування наукових підходів до визначення інституційного середовища регіональної економіки доцільно узагальнити існуючі визначення сутності даного поняття.

Сучасні погляди на визначення сутності поняття «інституційне середовище регіональної економіки» узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1.

Сучасні погляди на визначення сутності поняття «інституційне середовище регіональної економіки»

Джерело	Визначення
Войтик О. [1]	сукупність законодавчого підґрунтя, інституційної підтримки, інституційно-правового підґрунтя та забезпечення
Тулчинська С. [2, с. 262]	ефективні норми і обмеження, які створюють однакові умови господарювання для всіх учасників ринку
Мельник А.[3]	чіткий упорядкований набір інститутів, що визначають рамкові умови функціонування й розвитку економічних суб'єктів
Славик Р. [4]	сукупність певних інститутів та інституційного забезпечення
Мартиненко В. [5]	правова й адміністративна інфраструктура, у межах якої приватні підприємці, компанії і уряд взаємодіють з метою створення добробуту нації
Яремко Л. [6]	З одного боку, це наявність відповідних державних органів та громадських організацій, з другого - закони, норми, правила, стандарти
Васильєва О. І.[7]	міжсекторна співпраця державної влади, бізнесу та громадськості за участю агентств регіонального розвитку

Як видно з таблиці 1, погляди до визначення сутності інституційного середовища регіональної економіки достатньо різні. Ретельний аналіз існуючих визначень дозволив обґрунтувати наукові підходи до визначення сутності інституційного середовища регіональної економіки, що представлено на рисунку 1.

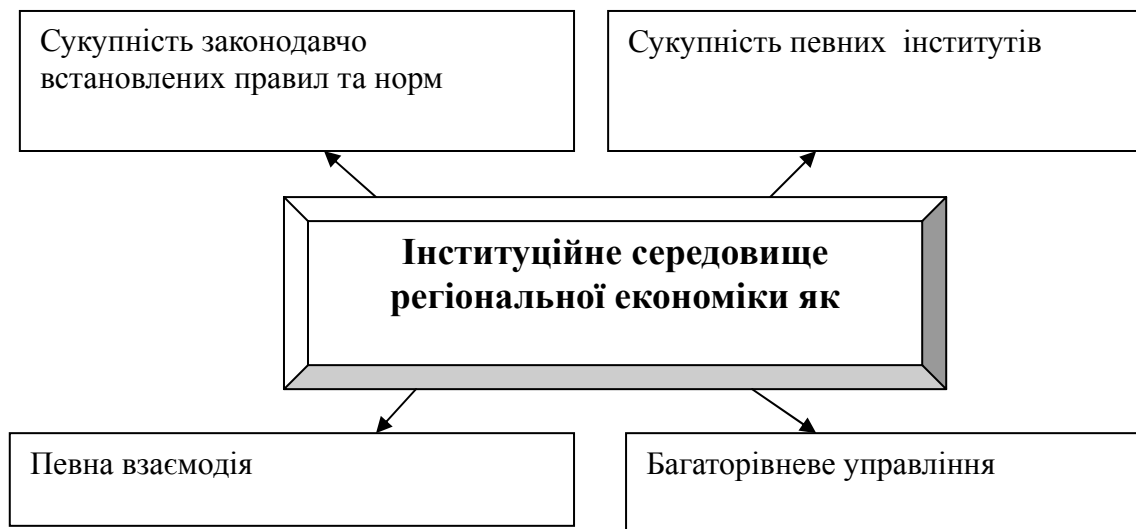

Рис. 1. Наукові підходи до визначення сутності інституційного середовища регіональної економіки
(виокремлено автором)

Підхід, згідно з яким інституційне середовище регіональної економіки розглядається як сукупність законодавчо встановлених правил та норм, на думку автора, в певній мірі звужує сутність даного поняття. Безперечно, законодавче регулювання виступає елементом інституційного середовища регіональної економіки, але зводити інституційне середовище регіональної економіки лише до певного кола правил та норм не доречно.

Схожим є науковий підхід, згідно з яким інституційне середовище регіональної економіки трактується як сукупність певних інститутів. В даному випадку також можна констатувати занадто вузький зміст окресленого визначення: інститути виступають елементом інституційного середовища, проте лише сукупність певних інститутів таке середовище обмежувати не доречно.

Підхід, який передбачає визначення інституційного середовища регіональної економіки як певної взаємодії держави в особі уряду, представників бізнесу та громадян також має сенс, але поза увагою залишається результат та мета такої взаємодії.

Заслужовує на увагу трактування інституційного середовища регіональної економіки як багаторівневого управління. В даному випадку, управлінський підхід є доречним, проте занадто широким. Поза увагою в даному підході залишаються традиційні елементи управління.

На думку автора, інституційне середовище регіональної економіки доцільно визначати з точки зору системного підходу. Таке зауваження ґрунтується на тому, що саме трактування інституційного середовища регіональної економіки як певної системи упорядкованих елементів здатне в повній мірі висвітлити багатогранність окресленого поняття.

Отже, інституційне середовище регіональної економіки можна визначити як систему окремих елементів, взаємодія яких спрямована на забезпечення ефективного розвитку економіки регіону.

При цьому уточнення потребує зміст елементів зазначеної системи.

Системний підхід до визначення інституційного середовища регіональної економіки передбачає наявність наступних елементів: суб'єктів, об'єктів, мети, завдань, методів, принципів та різних форм забезпечення.

До суб'єктів інституційного середовища регіональної економіки доцільно віднести органи державної влади, бізнес-структури та громадян. При цьому варто зазначити, що окрім безпосереднього впливу на об'єкт інституційного середовища регіональної економіки, окреслені суб'єкти знаходяться в процесі постійної взаємодії один з одним задля досягнення поставленої мети.

Об'єктом інституційного середовища регіональної економіки виступають елементи і механізми внутрішньої структури економіки окремих регіонів, економічні зв'язки з іншими регіонами. Таке визначення об'єкту інституційного середовища регіональної економіки базується на тому, що, на думку автора, саме внутрішня структура економіки окремого регіону знаходиться під безпосереднім впливом дії суб'єктів.

В якості мети інституційного середовища регіональної економіки доцільно зазначити забезпечення добробуту нації. В даному сенсі необхідно надати певні пояснення: мета визначена в глобальному контексті через те, що саме добробут нації є кінцевою метою будь-яких реформ в державі, в тому числі й на рівні регіонів.

В свою чергу, завдання інституційного середовища регіональної економіки, на думку автора, повинні базуватись на ключових напрацюваннях європейського досвіду в контексті розвитку економіки регіонів. Це пов'язано із тим, що саме правильно та чітко сформовані завдання інституційного середовища регіональної

економіки здатні наблизити економіку українських регіонів до європейських аналогів та в цілому досягти загальну мету функціонування окресленого середовища.

Особливими рисами управління регіональною економікою в Європейських країнах є:

впровадження стратегій розвитку регіональної економіки, які базуються на потребах й мотивації окремого регіону;

впровадження часового діапазону бюджетування для досягнення стабільності та незалежності від політичних змін інвестування довгострокових проектів (в країнах ЄС такий діапазон складає 7 років);

забезпечення вертикальної та горизонтальної інтеграції на засадах планування й програмування;

забезпечення підтримки розвитку інституцій європейського та національних рівнів в межах регіону;

забезпечення пріоритетності малих та середніх міст і локальних центрів сільських територій;

забезпечення рівних з економічної точки зору умов ведення бізнесу

застосування методів активізації співпраці на транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному рівні;

розробка зваженої політики управління міськими агломераціями як головними драйверами економічного зростання;

розробка механізму забезпечення підтримки місцевих ініціатив щодо розширення зайнятості та зміцнення спроможності до розвитку [8, с. 7].

Саме окреслені риси доречно зазначити в якості завдань інституційного середовища регіональної економіки.

Стосовно методів даного середовища, то до їх складу необхідно включити: електронні методи урядування; інструментарій публічно-приватного партнерства; інструменти впровадження мережі інституцій регіонального розвитку; методи державної регіональної політики [1].

Серед основних принципів інституційного середовища регіональної економіки доречно відмітити: пріоритетність інтересів нації; пріоритетність врахування інтересів регіону; нормативно-правове забезпечення прав і повноважень суб'єктів інституціонального середовища регіональної економіки; інтеграція інтересів; комплексне врахування індивідуальних умов і факторів кожного окремого регіону; пріоритетність інноваційного підходу, спрямованого на ресурсозбереження; спрямування політики на наближення рівнів розвитку різних регіонів в соціальній та економічній сферах, уніфікація стандартів у всіх регіонах та населених пунктах; об'єктивність; оптимальність критеріїв соціальної справедливості та загальнодержавної ефективності; принцип партнерських відносин [7].

Забезпечення функціонування інституційного середовища регіональної економіки доцільно поділити на законодавче, методичне, кадрове, технічне та технологічне.

З урахуванням зазначеного можна надати наступне зображення інституційного середовища регіональної економіки, що узагальнено на рисунку 2.

Рис. 2. Інституційне забезпечення регіональної економіки з урахуванням системного підходу
(запропоновано автором)

Висновки. Таким чином, на думку автора, інституційне середовище регіональної економіки доцільно трактувати як систему окремих елементів, взаємодія яких спрямована на забезпечення ефективного розвитку економіки регіону.

Наукова новизна дослідження, результати якого висвітлено в даній статті полягає в уточненні визначення поняття «інституційне середовище регіональної економіки» на основі системного підходу.

При цьому в якості напрямку подальших досліджень доцільно вказати необхідність розробки механізму взаємодії окремих суб'єктів інституційного середовища регіональної економіки.

Література.

1. Войтик О. Є. Інституційне забезпечення державного управління регіональним розвитком / О. Є. Войтик // Теорія та практика державного управління, 2016. – Вип. 1. – С. 92-99.
2. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти: монографія / С. О. Тульчинська. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – 488 с.
3. Мельник А. Ф. Національна економіка: навчальний посібник / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович. – Київ: Знання, 2011. – 463 с.
4. Славик Р. В. Формування інституційного середовища розвитку рекреаційного господарства в контексті підвищення інвестиційної привабливості галузі / Р. В. Славик // Актуальні проблеми економіки. – 2015. № 11. – С. 277-284.

5. Мартиненко В. О. Інституціональне середовище як чинник підвищення рівня регіональної конкурентоспроможності в Україні / В. О. Мартиненко // Problems of social and economic development of business: Collective monograph. – Canada: BREEZE, 2014. – С. 67-72.
6. Яремко Л. Проблеми інституційного забезпечення інноваційного розвитку регіону / Л. Яременко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.donntu.edu.ua>.
7. Васильєва О. І. Інституційне забезпечення регіонального управління / О. І. Васильєва // Державне управління: удосконалення та розвиток, 2009. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=65>.
8. Нова регіональна політика для нової України : аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ : Ін-т сусп.-екон. дослідж., 2017. – 76 с.

References.

1. Voityk, O. Ye. (2016), "Institutional support of state management of regional development", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 1, pp. 92-99.
2. Tulchynska, S.O. (2009), *Intelektual'no-innovacijna modernizaciya ekonomiki Ukraini: teoretiko-metodologichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.
3. Melnyk, A.F., Vasina, A.Iu., Zheliuk, T.L., Popovych, T.M. (2011), *Natsionalna ekonomika* [National economy], Znannya, Kyiv, Ukraine.
4. Slavik, R. V. (2015), "Formation of the institutional environment for the development of the recreational economy in the context of increasing the investment attractiveness of the industry", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 277-284.
5. Martinenko, V. O. (2014), *Institucional'ne seredovishche yak chinnik pidvishchennya rivnya regional'noi konkurentospromozhnosti v Ukraini* [Institutional environment as a factor in increasing the level of regional competitiveness in Ukraine], BREEZE, Toronto, Canada.
6. Yaremko, L. (2013), "Problems of institutional support of innovative development of the region", available at: <http://www.donntu.edu.ua>
7. Vasylieva, O. I. (2009), "Institutional support of regional management", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 4, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=65>.
8. Zhalila, Ya. A. (2017), *Nova rehionalna polityka dlia novoi Ukrainy* [New regional policy for the new Ukraine], Institute of Socio-Economic Research, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2018 р.